

Парасковія ДВОРЯНИН

кандидат наук з соціальних комунікацій

Львівський національний університет

імені Івана Франка (Львів, Україна)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7858-3563>

Електронна пошта: paraskadvoryanyn@gmail.com

ІСТОРИКО-ПАМ'ЯТКОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ ГРОМАДСЬКИХ ТА ДЕРЖАВНИХ ІНІЦІАТИВ ЗІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

У статті подано огляд чинного законодавства України з питань охорони та збереження культурної спадщини з метою визначення повноважень державних і громадських інституцій щодо її захисту в умовах війни. Розглянуто основні державні та громадські ініціативи, що провадяться спільними зусиллями в умовах воєнних дій: переміщення рухомих пам'яток на безпечніші території; зведення захисних конструкцій; утворення благодійних фондів для збору фінансових донатів на розвиток культури; укладення проєктів зі збереження та відбудови культурної спадщини; проведення інформаційних заходів на світовому «культурному фронті»; розширення санкцій; верифікація та реінвентаризація пам'яток; утворення єдиної інформаційної платформи; розроблення стратегії відбудови культурної інфраструктури; започаткування міжнародного проєкту «Листівки з України», створення чат-боту «Зруйнована Спадщина», залучення волонтерів і меценатів до реалізації творчих проєктів; утворення музейного кризового фонду; укладення програми захисту та розвитку української культури.

Ключові слова: війна, культурна спадщина, громадські організації, державні інституції, проєкти.

Постановка проблеми. Триваюча російсько-українська війна призвела не тільки до вагомих матеріальних та людських втрат, а й відчутно відобразилася на культурному розвитку українського суспільства. Під загрозою опинилася культурна спадщина України. Неможливо передбачити подальший хід військових дій і відповідно за таких обставин існує постійна загроза знищення або ж пошкодження об'єктів культурної інфраструктури. Держава-агресор цинічно нехтує всіма міжнародними правовими нормами (законами і звичаями) щодо ведення війни. У таких умовах як держані, так і громадські інституції виступають єдиним фронтом у захисті та збереженні надбань української культури.

Аналіз досліджень та публікацій. Загальний огляд новітніх праць із дослідження актуальних питань охорони культурної спадщини свідчить про необхідність ґрунтовнішого вивчення новітніх форм участі як державних, так і громадських організацій в охороні культурної спадщини та можливих напрямів їх реалізації на практиці. В умовах російсько-української війни зростає ва-

гомість пам'яткоохоронної діяльності, що у більшості випадків обмежена територією України, де не ведуться бойові дії, у той час як на тимчасово окупованих територіях російських агресор грабує та нищить українську культурну спадщину, натомість проводячи тотальну русифікацію.

Із перших днів російсько-української війни тривають дискусії щодо вибору раціональних і ефективних заходів у сфері збереження, відновлення та захисту культурної спадщини. На сьогоднішній день можна спостерігати різні заходи на міжнародному, загальнодержавному, регіональному та особистісному рівнях.

Загальний огляд культурних втрат на Харківщині, Донеччині, Київщині, Чернігівщині та Одещині представлений у доповіді Т. Кари-Васильєвої. Вона визначила актуальність проведення мистецтвознавчого дослідження, розпочатого Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України. Це дослідження має на меті підготовку «Довідника пошкоджених і зруйнованих пам'яток культури окремих регіонів України під

час російсько-української війни 2022 року». Дослідниця зробила акцент на фіксації злочинів російського агресора, спрямованих проти культурної спадщини України, як доказової бази для формування обвинувачень у Міжнародному Кримінальному Суді з використанням міжнародного законодавства (Кара-Васильєва, Т. 2022).

М. Міщенко здійснила загальний аналіз пам'яткоохоронного законодавства та огляд охоронних ініціатив громадських об'єднань. Дослідниця визначила необхідність удосконалення національної законодавчої бази, що передбачатиме ефективні механізми залучення громадськості до охорони об'єктів культурної спадщини (Міщенко, М. 2022). Х. Плецан представила огляд втрат української культури і зазначила, що культура не була готовою до війни. Вона розглянула низку пам'яткоохоронних заходів на державному, громадському та міжнародному рівнях. Після аналізу чинних нормативно-правових актів вітчизняного законодавства вона дійшла висновку про необхідність змін у пам'яткоохоронних законах відповідно до європейських стандартів, а також створення чітких методичних рекомендацій щодо збереження культурної спадщини. Вона визначила низку першочергових заходів для збереження культурної спадщини України в умовах війни. Також були представлені огляди ініціативних рішень Українського державного інституту культурної спадщини та результати реалізації проєктів музейного кризового центру (Плецан, Х. 2022).

Огляд провідних праць із досліджуваної тематики свідчить про те, що науковці України в умовах триваючої російсько-української війни спрямували свої творчі зусилля на створення дослідницьких проєктів із вивчення вітчизняної культурної спадщини. Ця спадщина зазнає нищення і потребує негайних заходів по її опису та консервації для майбутніх поколінь.

Мета статті полягає у здійсненні історико-пам'яткознавчого аналізу трансформацій організаційно-правових засад, змісту діяльності та міжнародного співробітництва українських державних та громадських інституцій у сфері охорони та збереження культурної спадщини в умовах кризи, спричиненої триваючою російсько-українською війною.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо передусім правові засади охорони культурної спадщини в Україні. Відповідно до Закону України «Про охорону культурної спадщини» (редакція 2000 р.) у статтях 8 і 11 означено можливість

залучення до пам'яткоохоронної справи кваліфікованих фахівців і пересічних громадян як незалежних інспекторів по догляду за збереженням і використанням пам'яток, їхніх пам'яткоохоронних зон, місць розташування археологічних культур. Законом передбачено умови залучення як виробничих організацій, так і культурно-освітніх закладів та громадян і їхніх організацій з метою охорони культурних пам'яток (Про охорону культурної спадщини. 2000, с. 32). В умовах запровадженого військового стану форма залучення громадськості до пам'яткоохоронної діяльності набуває інших ознак. Зокрема, державні інституції змушені відкидати принципи плановості та цілеспрямованості, адже діяти доводиться у непередбачених ситуаціях, щоб врятувати пам'ятки культури. Сьогодні громадські інституції, а також і самі жителі регіонів надають по мірі можливості допомогу по збереженню об'єктів культурної спадщини (Міщенко, М. 2022, с. 46).

Загалом українське пам'яткоохоронне законодавство потребує змін із урахуванням загальноєвропейських правових норм у галузі культури і відповідно укладення конкретних методичних рекомендацій у справах охорони культурної спадщини та збереження нематеріальних цінностей і людських ресурсів в умовах війни. Варто було б розробити різноманітні інструкції як поводитися у кризових ситуаціях, у котрі потрапляють заклади культури, що перебувають на різних територіях (окупованих, прифронтових, тилкових). Також необхідно передбачити як залучити діячів культури, які виїхали закордон і в умовах еміграції продовжують займатися питаннями культури і долучають до надання допомоги зарубіжних меценатів (Плецан, Х. 2022, с. 83).

Вагому роль у відбудові, збереженні та підтримці культурної спадщини посідає Український культурний фонд, який із початком російсько-української війни допомагає діячам культури у налагодженні ефективної міжнародної співпраці. Фонд провадить активну аналітичну та мотиваційно-просвітницьку роботу. Також керівництво фонду спричинилося разом із Міністерством культури та інформаційної політики (далі — МКІП) до утворення єдиної інформаційної платформи, де збираються усі засоби для практичної реалізації новоукладених проєктів. Також укладено спеціальний опитувальник про потреби установ культури в умовах війни. Визначено стратегію Українського культурного фонду із питань реконструкції культурного простору після завершення війни, що передбачає віднов-

лення українських культурних закладів і об'єктів, відбудову міст та культурної інфраструктури, допомогу у розвитку української культури як на національному, так і на міжнародному рівнях (Плецан, Х. 2022, с. 84).

Український інститут культурної спадщини як державний заклад започаткував міжнародний проєкт «Листівки з України», на яких розміщено об'єкти культурної спадщини із різних регіонів України. Інформація про ці пам'ятки представлена українською та англійською мовами. За допомогою цих листівок небайдужі активісти намагаються розповісти світові про нищення української культури поширенням у соціальних мережах. Провідна мета згаданого проєкту — продемонструвати світовій спільноті об'єктивний профіль російських окупантів («Листівки з України», 2022).

Державні органи влади різних рівнів виступають ініціаторами проведення пам'яткоохоронних заходів, виходячи із наданих їм повноважень. Так, наприклад, у серпні 2022 р. Президент України В. Зеленський закликав провести позачергову сесію Комітету Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО щодо включення історичного центру Одеси до списку світової культурної спадщини. Позитивне рішення про включення за прискороною процедурою Комітет ухвалив 25 січня 2023 р. (Історичний центр Одеси внесли до списку ЮНЕСКО, 2023).

13 грудня 2022 р. дружина Президента України О. Зеленська та Міністр культури та інформаційної політики Олександр Ткаченко обговорили у Парижі з генеральним директором ЮНЕСКО Одрі Азуле проблеми культури та освіти. На зустрічі розглядалася всебічна реалізація програми захисту та сприяння культурній спадщині в Україні із залученням міжнародної фінансової допомоги. На зустрічі прийнято рішення про призначення представника ЮНЕСКО в Києві, який спостерігатиме за об'єктами культурної спадщини через супутникові системи інших агенцій ООН. Це важливо для документування злочинів агресора. Україна розраховує на комплексну та систематичну програму допомоги від ЮНЕСКО (Ткаченко, О. 2022b).

3 квітня 2023 р. у Києві відбулася друга зустріч першої леді України із генеральним директором ЮНЕСКО. О. Зеленська подякувала за включення історичного центру Одеси до Всесвітньої культурної спадщини та привітала розблокування роботи Комітету Всесвітньої спадщини і звільнення його від російського головування. Та-

кож відзначила зусилля, яких доклала ЮНЕСКО для моніторингу, оцінювання та документування шкоди, завданої культурній спадщині України. Ці дані будуть використані для збору доказів для притягнення агресора до відповідальності, зокрема міжнародної, за злочини проти культурної спадщини України. Висловила сподівання на підтримку з боку ЮНЕСКО у поверненні культурних цінностей, які агресор викрав та незаконно вивіз із окупованих територій України, брутально порушивши Статут і конвенції ЮНЕСКО (Зеленська обговорила з гендиректоркою ЮНЕСКО збереження культурної спадщини України, 2023).

Завдяки фундації першої леді України та за підтримки Міністерства оборони України, з ініціативи й організації Посольства України у Данії проведено благодійні українські вечори. Упродовж 23 та 24 травня 2023 р. на сцені Королівського театру Копенгагена проведено концерти Національного президентського оркестру, провідних українських зірок оперної сцени, дитячої хореографічної студії ансамблю імені Павла Вірського. Усі зібрані кошти від продажу квитків були спрямовані до гуманітарного фонду першої леді, що підтримує дітей-сиріт та сприяє відбудові культурної інфраструктури в Україні (У Копенгагені за підтримки Міноборони проходять благодійні Українські вечори, 2023).

Серед державних інституцій варто відзначити активну діяльність МКІП, одним із провідних завдань якого є охорона культурної спадщини, музейної справи, переміщення та повернення культурних цінностей. Зауважимо, що війна сформувала перед культурою новітні виклики: відсутність конкретних методичних рекомендацій щодо окреслення дій в умовах війни (МКІП збирає докази пошкодження пам'яток культури — українців просять надсилати фото і відео. 2022). МКІП необхідно приймати відповідні нормативні акти та подавати інформаційні роз'яснення про переміщення культурних цінностей через державний кордон України. Потрібно провести систематизацію інформації про викрадені і втрачені культурні цінності та розробити детальні рекомендації про захист культурних цінностей в умовах розгортання збройних конфліктів. МКІП проводить верифікацію та оприлюднює повідомлення про знищені об'єкти культурної спадщини, а на деокупованих територіях України проводить реінвентаризацію культурних пам'яток, фіксує і вивчає масштаби пошкодження й зникнення.

Працівники Українського державного інституту культурної спадщини, що діє при МКІП як

культурно-просвітницька інституція, утворена для збереження та захисту культурної спадщини України, ініціювали створення чат-боту «Зруйнована Спадщина» для фіксації об'єктів культурної спадщини, що зазнали руйнувань російськими окупантами. Завдяки цьому проєкту встановлено тісні зв'язки із зарубіжними доброчинцями для реставрації об'єктів культурної спадщини (Зруйнована культурна спадщина України, 2022).

МКІП відкрило мультивалютний благодійний рахунок для підтримки культури та медіа в Україні. Благодійні кошти були спрямовані на збереження, перевезення, фотофіксацію, охорону та реставрацію пам'яток культури, допомогу культурним і мистецьким інституціям, творчим майстерням, постраждалим радіо- і теле- студіям або ж пошкодженим чи зруйнованим внаслідок бойових дій під час збройної агресії росії проти України (МКІП, 2022).

Також з ініціативи МКІП утворено загальноєвропейський фонд на відновлення фінансування програми «Велика Реставрація», до якого долучився Міжнародний центр із дослідження, збереження та реставрації культурних цінностей, що надав матеріальну допомогу для визначення розмірів повоєнної відбудови пам'яток культури в Україні (У Комітеті з питань бюджету закликають долучатися до відновлення української культурної спадщини, 2022).

Представники МКІП беруть регулярну участь у засіданнях комітету із захисту культурних цінностей у штаб-квартирі ЮНЕСКО у Парижі, де звітують про пошкоджені об'єкти культурної спадщини. Зокрема, 19 грудня 2022 р. заступниця міністра МКІП К. Чуєва закликала комітет до активних дій, зазначивши, що Україна готова ділитися досвідом та працювати спільно з країнами-учасницями над удосконаленням механізмів відповідальності за порушення міжнародного гуманітарного права, зокрема у галузі культурної спадщини (ЮНЕСКО продовжить допомагати Україні у збереженні й захисті культурної спадщини, 2022).

На початку травня 2023 р. Міністр культури та інформаційної політики О. Ткаченко обговорив із представниками Об'єднаних Арабських Еміратів шляхи співпраці щодо надання допомоги митцям в Україні та збереження національної культурної спадщини. Сторони також обговорили співпрацю у цифровізації культури, протидії російській пропаганді, підтримці Українського культурного фонду й Українського інституту книги, а також обміні досвідом для фахівців культурної галузі.

МКІП зобов'язалося підготувати перелік проєктів, реалізація яких потребуватиме підтримки партнерів з ОАЕ (Ткаченко, О. 2023).

До реалізації пам'яткоохоронних заходів у регіонах долучаються обласні військові адміністрації (далі — ОВА). Зокрема, наприкінці травня 2022 р. за ініціативи МКІП разом із Харківською ОВА засновано фонд для збирання коштів на відбудову національного літературно-меморіального музею Григорія Сковороди у селі Сковородинівці, зруйнованого російськими військовими (На відновлення Музею Сковороди на Харківщині відкрили фонд для збору коштів, 2022).

ОВА за підтримки МКІП проводять на деокупованих українських територіях культурні заходи. Так, 13 травня 2023 р. на Донеччині розпочався мистецький проєкт «Культурний фронт» для емоційної підтримки мешканців області, перші заходи якого відбулися в селах Рубці та Новоселівка Лиманської громади. Метою проєкту було надання сучасних культурних послуг жителям деокупованих територій, де зруйновані або пошкоджені заклади культури та для покращення психоемоційного стану мешканців цих регіонів (На Донеччині стартував мистецький проєкт «Культурний фронт», 2023).

Очільники ОВА розробляють проєкти відбудови та розвитку своїх регіонів, до яких включаються питання культурної інфраструктури. 7 червня 2023 р. Міністр культури та інформаційної політики О. Ткаченко обговорив із представниками ОВА питання відновлення та модернізації об'єктів культурної інфраструктури у регіонах та реставрації пам'яток культурної спадщини. На зустрічі розглянули програму комплексного відновлення регіонів. Зокрема, сторони обговорили процес оптимізації та модернізації культурної інфраструктури з дотриманням вимог безбар'єрності, створення приміщень для укриття працівників та відвідувачів, формування матеріально-технічного забезпечення закладів для надання базового набору культурних послуг: доступ до читання, кінофільмів тощо. Також розглянуто заходи з охорони об'єктів культурної спадщини та реставрації пам'яток культурної спадщини у регіонах (Ткаченко обговорив із представниками ОВА відновлення об'єктів культурної інфраструктури, 2023).

Українські та зарубіжні засоби масової інформації подають різноманітні відомості не тільки про державні, а й про громадські ініціативи щодо врятування та охорони пам'яток культури та історії. Зокрема, громадські активісти як із

особистої ініціативи, так і за сприяння місцевих органів влади долучаються до профілактичних заходів по забезпеченню пам'ятників від можливих обстрілів у різних населених пунктах України. Залежно від обставин проведено різні заходи: обкладення пам'ятників мішками із піском для захисту від осколків; використання вогнетривких матеріалів для обгортання об'єкта; залучення ристування; по можливості демонтування на певний час (Зруйнована культурна спадщина України. 2022). Також громадськість виступає ініціатором збору фінансових донатів із закупівлі матеріалів для створення захисту музейних колекцій, які неможливо транспортувати у безпечніші регіони України для їхнього тимчасового збереження.

Із перших днів широкомасштабного вторгнення російського агресора громадські інституції поруч із державними та муніципальними розробляють різнотипові проекти як врятувати, зберегти та відбудувати культурну спадщину України. Розвиток культури в умовах війни можливий через залучення волонтерів та меценатів, які допомагають реалізувати творчі проекти. Діяльність українських митців за кордоном допомагає збирати донати та розширювати спілкування і співробітництво із міжнародними культурними організаціями (Плецан, Х. 2022, с. 85).

Громадські організації України активно долучаються до співорганізації та проведення міжнародних науково-практичних конференцій з питань охорони та збереження культурної спадщини в умовах війни. Зокрема, громадська організація Центр розвитку «Демократія через культуру» спільно із Інститутом культурології Національної академії мистецтв України та Латвійською академією культури організували 30 травня 2023 р. міжнародну онлайн конференцію «Ціннісно-креативні складові національної культури в нових суспільних реаліях». Під час заходу йшлося про законодавчу підтримку культурної спадщини та фіксацію воєнних злочинів проти неї. На конференції директорка Департаменту культурної спадщини МКІП М. Томин представила пріоритети культурної політики України, зокрема у сфері охорони культурної спадщини під час збройної агресії Росії та у повоєнній відбудові, а завідувачка кафедри ЮНЕСКО з питань нематеріальної культурної спадщини та законодавства при Латвійській академії культури Аніта Вайваде презентувала дослідження «Нематеріальна культурна спадщина в системі національного і міжнародного законодавства» (МКІП та міжнародні коле-

ги обговорили фіксацію воєнних злочинів проти культурної спадщини, 2023).

Українські державні та громадські культурні інституції ретельно вимагають від міжнародного співтовариства продовження й розширення культурних санкцій міжнародними культурними установами та діями проти Росії як держави-агресора, що нещадно нищить українську і світову культурну спадщину.

Війна зумовила підвищення інтересу світової спільноти до української культури. Завдяки цьому створилися сприятливі умови для збирання коштів на підтримку української культури. Прикладом може слугувати проєкт музейного кризового фонду під назвою «Швидка музейна допомога», що завдяки співпраці з Європейською комісією та меценатами посприяв отриманню матеріальної підтримки на збереження, пакування експонатів і допомогу місцевим командам, які потрапили у скрутне становище. Завдяки підтримці зарубіжних меценатів було організовано робочі лабораторії для художників, які переїхали із окупованих та прифронтових територій (Плецан, Х. 2022, с. 86).

Сьогодні багато міжнародних організацій відкриті до співпраці із українськими культурними інституціями. У світовому культурному просторі сформувалася можливість піднести здобутки української культури. У сучасному світі на фоні війни спостерігається мода на українське (пісня, дизайн, мода, мистецтво, виставка). Створюється багато творчих проєктів, які ініціюють митці. Проте в умовах війни катастрофічно скорочується чисельність працівників культури. І відповідно назріває проблема: хто буде піклуватися безпекою, поверненням та відновленням діяльності творчих особистостей як творців новітньої культури.

Провідні європейські держави заявили про надання своїх сховищ для тимчасового зберігання рухомих культурних пам'яток України. Зокрема, про готовність Польщі прийняти у себе культурні цінності з України на період війни повідомив заступник міністра культури і національної спадщини Ярослав Селлін: «Ми маємо підготовлені склади у бібліотеках і в архівах музеїв, які готові прийняти рухомі колекції, якщо українці ухвалять рішення про їх вивезення». Він зауважив, що наразі українці воліють переміщувати культурні цінності до безпечніших місць у межах країни. Проте таких місць не так багато, оскільки ризик обстрілів з боку російської федерації існує для усієї території України. Він повідомив, що

із Львівської картинної галереї вивезено на зберігання до Польщі картини художника Яцека Мальчевського, вони сьогодні виставлені для огляду у залах Національного музею у Познані. За словами Селліна, від початку повномасштабної агресії росії Польща допомагає Україні зберігати об'єкти культурної спадщини, зокрема постачаючи матеріали для захисту пам'ятників, фасадів будинків, костелів, музеїв від вибухів і пожеж. Громадяни Польщі також допомагають українцям робити інвентаризацію знищених культурних об'єктів (Польща готова на час війни прийняти на зберігання культурні цінності з України. 2022).

Надзвичайний і Повноважний посол Австрії в Україні Арад Бенкьо заявив, що його держава буде підтримувати розвиток культури в Україні в умовах війни. Українські культурні інституції отримали генератори від австрійських спонсорів для продовження безперебійної роботи театрів, цирків, філармоній в умовах пошкодження критичної енергетичної інфраструктури України. Також під час зустрічі 26 грудня 2022 р. австрійського посла із Міністром культури та інформаційної політики обговорено захист культурних прав українців, які вимушено перебувають в Австрії. У цьому контексті важлива підтримка проєктів щодо поповнення фондів бібліотек Австрії сучасною українською літературою, продовження проєкту із запровадження україномовних аудіогідів у музеях Австрії, співпраці у сфері відновлення пошкодженої нерухомої культурної спадщини, стажування українських експертів в Австрії, обміну досвідом із питань оцифрування (діджиталізації) у сфері культури та культурної спадщини (Австрія і надалі підтримуватиме українську культуру та спадщину. 2022).

5 жовтня 2022 р. О. Ткаченко виступив на щорічному дорадчому форумі культурних маршрутів Ради Європи, на якому закликав європейські країни об'єднатися заради захисту української культурної спадщини. Напередодні цього заходу 1 жовтня відбулася всесвітня конференція ЮНЕСКО з культурної політики та сталого розвитку, де 48 країн-учасниць, серед яких 27 країн Євросоюзу, США, Велика Британія, Канада засудили агресію росії проти України.

У червні 2022 р. О. Ткаченко спільно з міністром з питань культури та медіа Німеччини Клаудією Рот домовилися про виділення коштів на реставрацію Одеської філармонії. Також сторони домовилися про фінансову підтримку діджиталізації та збереження культурного спадку України. Ткаченко подякував Німеччині за допомогу

українській культурі, зокрема створення мережі інституцій, націлених на захист культурних цінностей в Україні. За його словами, ця ініціатива спрямована на збирання, регулювання і розповсюдження у світі повідомлень про наслідки руйнації культурної спадщини для виділення допомоги і висловлення побажань у її наданні (Німеччина виділить кошти на реставрацію Одеської філармонії. 2022).

Комітет із захисту культурних цінностей, що діє при штаб-квартирі ЮНЕСКО в Парижі, звернувся до держав-учасниць із пропозицією продовжувати робити фінансові внески та надавати обладнання для захисту, охорони й відновлення культурної спадщини під час війни, аби посилювати діяльність ЮНЕСКО в Україні, та звернувся до ЮНЕСКО із закликом продовжувати надавати всю необхідну допомогу Україні. Крім того, комітет схвалив перерозподіл 50 тис. доларів на закупівлю й доставку секретаріатом обладнання для захисту культурних цінностей в Україні (ЮНЕСКО продовжить допомагати Україні у збереженні й захисті культурної спадщини. 2022).

Також комітет планував до кінця 2022 р. відкрити у Києві офіс ЮНЕСКО, щоб оперативно відстежувати за пошкодженими об'єктами культурної спадщини і координувати надання їм невідкладної допомоги між центральним офісом ЮНЕСКО та культурними установами України. Проте досі цю ініціативу не вдалося реалізувати (Ткаченко, О. 2022а). Натомість заплановано перенести відкриття цього офісу до Львова, де існує більший відсоток безпечності і зосереджена значна частина культурних надбань України (У Львові восени відкриється офіс ЮНЕСКО, 2023).

Інша ініціатива, що перебуває у стані впровадження, відноситься до створення культурного центру ЮНЕСКО у Львові, яку допомагають реалізувати іспанські інституції. Вартість проєкту становить 1,5 млн євро. Центр відкриють у приміщенні Львівського радіо. Цей міжнародний пілотний проєкт «Культура заради миру та стійкості» спрямований на підтримку розвитку української культури (У Львові відкриють культурний центр ЮНЕСКО. 2023).

Іншою формою міжнародної підтримки щодо розвитку культури в Україні в умовах війни стало проведення мистецьких конкурсів. Зокрема, з 26 травня по 20 червня 2023 р. Представництво ЄС в Україні у партнерстві з Київською міською галереєю мистецтв Лавра у межах всеукраїнської кампанії «Разом ми зберігаємо. Разом ми творимо» провели конкурс художніх проєктів, присвя-

чених осмисленню російської війни в Україні з фокусом на взаємодію України та ЄС. Основна мета конкурсу полягала у творчому вираженні і обговоренні теми війни через художній погляд, підкресленні ролі ЄС у збереженні, підтримці та відновленні української культури, особливо сучасного мистецтва.

Конкурс створив платформу для активного обговорення теми війни та допомоги Україні у сфері збереження культурної спадщини й розвитку сучасної культури, що включає публічні дискусії, семінари та відкриті зустрічі (Стартував конкурс художніх проєктів, присвячений осмисленню війни в Україні. 2023).

Міжнародна рада музеїв (далі — ICOM) спільно з МКІП підготували «Надзвичайний Червоний список культурних цінностей під загрозою — Україна». Упродовж червня 2022 р. — травня 2023 р. експерти з 11 музеїв по всій Україні співпрацювали з Департаментом охорони спадщини ICOM для дослідження та підготовки реєстру культурних цінностей, що опинилися під загрозою зникнення. До реєстру потрапили різні категорії культурних цінностей України, що перебувають під загрозою викрадення, мародерства, незаконного вивезення та становлять 53 типи об'єктів, що належать до семи категорій — археологія, книги та рукописи, нумізMATика, а також народне, релігійне, прикладне та образотворче мистецтво (Міжнародна рада музеїв і МКІП підготували Червоний список культурних цінностей під загрозою. 2023).

Провідні європейські держави долучаються до обміну досвідом у цифровізації культурної спадщини. Зокрема, Нідерланди погодилися поділитися з Україною концепцією стратегії діджиталізації культурної спадщини. Доступність фондів має стати основним пріоритетом. Українська та нідерландська сторони обговорили освітні воркшопи для створення і демонстрації відцифрованих колекцій. Також домовилися створити секторальні робочі групи і надалі рухатися предметніше по кожному окремому напрямку співпраці (Україна і Нідерланди посилять співпрацю у галузі цифровізації культурної спадщини. 2023).

Надзвичайний фонд спадщини ЮНЕСКО (Heritage in Emergency Fund) схвалив проєкт допомоги Міністерству культури та інформаційної політики на 1,5 млн доларів для залучення цифрових інструментів з метою фотофіксації пам'яток культури України. ЮНЕСКО вже на першому етапі до липня 2023 надасть 40% необхідного технічного обладнання та програмного забезпе-

чення для розвитку серверної інфраструктури, а також міжнародних консультантів, які супроводжуватимуть усі процеси, допомагатимуть у розвитку стратегії інтеграції цифрової частини культури до європейського простору. Це допоможе якнайшвидше впровадити технічні рішення, що дасть змогу створювати та розвивати сучасні інструменти для оцифрування, моніторингу та збереження української культури (ЮНЕСКО виділяє \$1,5 мільйона на цифровізацію культурної спадщини України. 2023).

Для обговорення різноманітних ініціатив міжнародні інституції організують наукові конференції. Зокрема, Консультативна місія ЄС, що діє в Україні з 2014 р., тісно співпрацює з українськими партнерами для пришвидшення проведення реформ сектору цивільної безпеки. Для цього місія надає стратегічні консультації та практичну підтримку конкретним заходам, необхідним для проведення реформ, відповідно до стандартів ЄС і міжнародних принципів належного врядування та прав людини. 18–19 травня 2023 р. місія організувала у Львові міжнародну конференцію «Злочин проти культурної спадщини — у воєнний та позавоєнний час». Захід зібрав експертів високого міжнародного рівня, які обговорили відшкодування збитків, завданих росією культурним цінностям України, та розслідування таких злочинів. На конференції було організовано чотири дискусійних панелі, на яких розглянули питання стратегічного підходу ЄС до культурної спадщини в умовах конфліктів та криз, роботу відділу творів мистецтва Інтерполу та реакцію Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури в Україні. Учасники конференції вивчили досвід, набутий Міжнародним кримінальним судом із розслідування та судового переслідування злочинів проти культурної спадщини, та роль музейної спільноти й Міжнародної ради музеїв у захисті культурної спадщини (Консультативна місія ЄС проводить у Львові конференцію щодо злочинів проти культурної спадщини. 2023).

Висновки дослідження. Таким чином відзначимо, що в умовах війни та воєнного стану необхідно не тільки переглянути усталені упродовж років бачення щодо реалізації засадничих потреб, що створюють базове підґрунтя для існування культурної сфери українського суспільства, а й вдатися до активних пошуків шляхів збереження й охорони об'єктів культурної спадщини, що перебувають у групі ризику. Із початком широкомасштабного вторгнення росії зросла чисельність

громадських активістів, яким небайдужа подальша доля об'єктів культурної спадщини України. Проте досі на законодавчому рівні існують суттєві прогалини, що потребують деталізації та конкретизації. Зокрема, в українському пам'яткоохоронному законодавстві необхідно розширити можливості та способи захисту культурної спадщини громадськими активістами. Необхідно продумати форми контролю їхньої діяльності щодо досягнення спільної мети, що вбачається у збереженні та захисті культурної спадщини й залученні її творчого потенціалу до поступального розвитку української культури. Культурний

«фронт» відіграє важливу роль у здобутті перемоги українського народу. Адже саме у культурній спадщині відображена основна культурна ідентичність нації, її історія, звичаї і традиції та загальна етнокультурна самобутність. Державні органи влади різних рівнів активно долучаються до збереження та охорони пам'яток культури та історії у межах своїх компетенцій. Міжнародні організації та фонди надають правову та фінансову допомогу як державним, так і громадським інституціям у реалізації їхніх проєктів у пам'яткоохоронній справі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Австрія і надалі підтримуватиме українську культуру та спадщину. (2022). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3641353-avstria-i-nadali-pidtrimuvatime-ukrainsku-kulturu-ta-spadsinu.html> [дата зверн.: 27.12.2022].

Держави-члени ЮНЕСКО закликали Росію негайно припинити агресію проти України. (2022). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3583688-derzavicljeni-unesko-zaklikali-rosiu-negajno-priviniti-agresiu-proti-ukraini.html> [дата зверн.: 02.10.2022].

Зеленська обговорила з гендиректоркою ЮНЕСКО збереження культурної спадщини України. (2023). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3691110-zelenska-obgovorila-z-gendirektorkou-unesko-zberezenna-ukrainskoi-kulturnoi-spadsini.html> [дата зверн.: 20.04.2023].

Зруйнована культурна спадщина України. (2022). URL: <https://culturecrimes.mkip.gov.ua/> [дата зверн.: 10.10.2022].

Історичний центр Одеси внесли до списку ЮНЕСКО. (2023). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3659188-istoricnij-centr-odesi-vnesli-do-spisku-unesko.html> [дата зверн.: 01.02.2023].

Кара-Васильєва, Т. (2022). Культурна спадщина України: дослідження, її стан у період новітніх викликів сучасності. *Вісник Національної академії наук України*. № 7, с. 42–46.

Консультативна місія ЄС проводить у Львові конференцію щодо злочинів проти культурної спадщини. (2023). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3711236-konsultativna-misia-es-provodit-u-lvovi-konferenciu-sodo-zlociniv-proti-kulturnoi-spadsini.html> [дата зверн.: 20.05.2023].

«Листівки з України». (2022). URL: <https://ui.org.ua/postcards/> [дата зверн.: 15.10.2022].

Міжнародна рада музеїв і МКІП підготували Червоний список культурних цінностей під загрозою. (2023). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3713961-miznarodna-rada-muzeiv-i-mkip-pidgotuvali-cervonij-spisok-kulturnih-cinnostej-pid-zagrozou.html> [дата зверн.: 01.06.2023].

Мищенко, М. (2022). Участь громадськості в охороні національної культурної спадщини в умовах воєнного стану. *Культурна спадщина: інноваційні підходи та сталий розвиток: тези міжнародної науково-практичної конференції*. Львів, Україна, 9–10 вересня 2022 р. Львів, с. 46–48.

МКІП збирає докази пошкодження пам'яток культури — українців просять надсилати фото і відео. (2022). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3424877-mkip-zbiraє-dokazi-poskodzenna-pamatok-kulturi-ukrainciv-prosat-nadsilati-foto-i-video.html> [дата зверн.: 10.03.2022].

МКІП та міжнародні колеги обговорили фіксацію воєнних злочинів проти культурної спадщини. (2023). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3716202-mkip-ta-miznarodni-kolegi-obgovorili-fiksaciju-voennih-zlociniv-proti-kulturnoi-spadsini.html> [дата зверн.: 04.06.2023].

На відновлення Музею Сковороди на Харківщині відкрили фонд для збору коштів. (2022). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3493395-na-vidnovlenna-muzeu-skovoro-rodi-na-harkivsini-vidkrili-fond-dla-zboru-kostiv-tkacenko.html> [дата зверн.: 28.05.2022].

На Донеччині стартував мистецький проєкт «Культурний фронт». (2023). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3708709-na-doneccini-startuvav-misteckij-proekt-kulturnij-front-mkip.html> [дата зверн.: 15.05.2023].

Німеччина виділить кошти на реставрацію Одеської філармонії. (2022). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3501812-nimeccina-vidilit-kosti-na-restavraciu-odeskoi-filarmonii-tkacenko.html> [дата зверн.: 08.06.2022].

Плецан, Х. (2022). Культурна спадщина України у протидії рашизму: виклики сьогодення у культурно-креативному просторі. *Культурна спадщина: інноваційні підходи та сталий розвиток: Тези міжнародної науково-практичної конференції*. Львів, Україна, 9–10 вересня 2022 р. Львів, с. 81–87.

Польща готова на час війни прийняти на зберігання культурні цінності з України. (2022). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3645254-polsa-gotova-na-cas-vijni-prijnati-na-zberiganna-kulturni-cinnosti-z-ukraini.html> [дата зверн.: 27.12.2022].

Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 № 1805-III. (2000). *Офіційний вісник України*. № 27, Ст. 333.

Стартував конкурс художніх проєктів, присвячений осмисленню війни в Україні. (2023). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3716328-startuvav-konkurs-hudoznh-proektiv-prisvacenij-osmislennu-vijni-v-ukraini-mkip.html> [дата зверн.: 07.06.2023].

Ткаченко, О. (2022a). Офіс ЮНЕСКО у Києві має відкритися до кінця 2022 року. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-kyiv/3586301-ofis-unesko-u-kievi-mae-vid-kritisa-do-kinca-roku-tkacenko.html> [дата зверн.: 10.10.2022].

Ткаченко, О. (2022b). Україна розраховує на комплексну програму допомоги від ЮНЕСКО. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3633259-ukraina-rozrahovue-na-kompleksnu-programu-dopomogi-vid-unesko-tkacenko.html> [дата зверн.: 14.12.2022].

Ткаченко, О. (2023). МКІП розраховує на співпрацю з ОАЕ у збереженні культурної спадщини. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3704679-mkip-rozrahovue-na-spivpracu-z-oae-u-zberezenni-kulturnoi-spadsini-tkacenko.html> [дата зверн.: 10.05.2023].

Ткаченко закликав європейські країни об'єднатись для захисту української культурної спадщини. (2022). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3586800-tkacenko-zaklikav-evropejski-kraini-obednatis-dla-zahistu-ukrainskoi-kulturnoi-spadsini.html> [дата зверн.: 06.10.2022].

Ткаченко обговорив із представниками ОВА відновлення об'єктів культурної інфраструктури. (2023). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3719667-tkacenko-obgovoriv-iz-predstavnikami-ova-vidnovlenna-obektiv-kulturnoi-infrastrukturi.html> [дата зверн.: 08.06.2023].

Український державний інститут культурної спадщини. (2022). URL: <https://www.spadshina.org.ua/> [дата зверн.: 12.10.2022].

У Комітеті з питань бюджету закликають долучатися до відновлення української культурної спадщини. (2022). URL: <http://www.golos.com.ua/article/359999> [дата зверн.: 15.05.2022].

У Копенгагені за підтримки Міноборони проходять благодійні Українські вечори. (2023). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3713617-u-kopengageni-za-pidtrimki-minoboroni-prohodat-blagodijni-ukrainski-vecori.html> [дата зверн.: 25.05.2023].

Україна і Нідерланди посилять співпрацю у галузі цифровізації культурної спадщини. (2023). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3717579-ukraina-i-niderlandi-posilat-spivpracu-u-galuzi-cifrovizacii-kulturnoi-spadsini.html> [дата зверн.: 04.06.2023].

У Львові відкриють культурний центр ЮНЕСКО. (2023). URL: https://zaxid.net/u_lvovi_vidkriyut_kulturniy_tsentr_unesco_n1563814 [дата зверн.: 20.05.2023].

У Львові восени відкриється офіс ЮНЕСКО. (2023). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3711069-u-lvovi-voseni-vidkrietsa-ofis-unesko.html> [дата зверн.: 20.05.2023].

ЮНЕСКО виділяє \$1,5 мільйона на цифровізацію культурної спадщини України. (2023). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3716647-unesko-vidilae-15-miljona-na-cifrovizaciu-kulturnoi-spadsini-ukraini.html> [дата зверн.: 05.06.2023].

ЮНЕСКО продовжить допомагати Україні у збереженні й захисті культурної спадщини. (2022). URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3637172-unesko-prodovzit-dopomagati-ukraini-u-zberezenni-j-zahisti-kulturnoi-spadsini.html> [дата зверн.: 20.12.2022].

REFERENCES

- Avstriia i nadali pidtrymuvatyme ukrainsku kulturu ta spadshchynu. (2022). [Austria will continue to support Ukrainian culture and heritage]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3641353-avstria-i-nadali-pidtrimuvatime-ukrainsku-kulturu-ta-spadsinu.html> [Accessed: 27.12.2022]. [in Ukrainian].
- Derzhavy-chleny YuNESKO zaklykaly rosiu nehaino prypynyty ahresiiu proty Ukrainy. (2022). [UNESCO member states called on Russia to immediately stop aggression against Ukraine]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3583688-derzavicleni-unesko-zaklikali-rosiu-negajno-pripiniti-agresiu-proti-ukraini.html> [Accessed: 02.10.2022]. [in Ukrainian].
- Zelenska obhovoryla z hendyrektorkoiu YuNESKO zberezhenia kulturnoi spadshchyny Ukrainy. (2023). [Zelenska discussed the preservation of Ukraine's cultural heritage with the Director General of UNESCO]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3691110-zelenska-obgovoryla-z-gendyrektorkou-unesko-zberezenna-ukrainskoi-kulturnoi-spadsini.html> [Accessed: 20.04.2023]. [in Ukrainian].
- Zruinovana kulturna spadshchyna Ukrainy. (2022). [The destroyed cultural heritage of Ukraine]. URL: <https://culturecrimes.mkip.gov.ua/> [Accessed: 10.10.2022]. [in Ukrainian].
- Istorychni tsentr Odesy vnesly do spysku YuNESKO. (2023). [The historical centre of Odessa was included in the UNESCO list]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3659188-istoricnij-centr-odesi-vnesli-do-spysku-unesko.html> [Accessed: 01.02.2023]. [in Ukrainian].
- Kara-Vasylieva, T. (2022). Kulturna spadshchyna Ukrainy: doslidzhennia, yii stan u period novitnikh vyklykiv suchasnosti [Cultural heritage of Ukraine: research, its state in the period of the latest challenges of modernity]. *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*. № 7, s. 42–46. [in Ukrainian].
- Konsultatyvna misiia YeS provodyt u Lvovi konferentsiiu shchodo zlochyniv proty kulturnoi spadshchyny. (2023). [The EU Consultative Mission is holding a conference on crimes against cultural heritage in Lviv]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3711236-konsultatyvna-misia-es-provodit-u-lvovi-konferenciu-sodo-zlociniv-proti-kulturnoi-spadsini.html> [Accessed: 20.05.2023]. [in Ukrainian].
- «Lystivky z Ukrainy». (2022). [«Postcards from Ukraine»]. URL: <https://ui.org.ua/postcards/> [Accessed: 15.10.2022]. [in Ukrainian].
- Mizhnarodna rada muzeiv i MKIP pidhotuvaly Chervonyi spysok kulturnykh tsinnosti pid zahroziu. (2023). [The International Council of Museums and the MKIP prepared the Red List of endangered cultural values]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3713961-mizhnarodna-rada-muzeiv-i-mkip-pidgotuvali-cervonij-spisok-kulturnih-cinnosti-pid-zagrozu.html> [Accessed: 01.06.2023]. [in Ukrainian].
- Mishchenko, M. (2022). Uchast hromadskosti v okhroni natsionalnoi kulturnoi spadshchyny v umovakh voiennoho stanu [Public participation in the protection of national cultural heritage under martial law]. *Kulturna spadshchyna: innovatsiini pidkhody ta stalyy rozvytok: Tezy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. Lviv, Ukraina, 9–10 veresnia 2022 r. Lviv, s. 46–48. [in Ukrainian].
- MKIP zbyraie dokazy poshkodzhennia pamiatok kultury — ukraintsiv prosiat nadsylaty foto i video. (2022). [MKIP collects evidence of damage to cultural monuments — Ukrainians are asked to send photos and videos]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3424877-mkip-zbirae-dokazi-poskodzhenna-pamatok-kulturi-ukrainciv-prosat-nadsilati-foto-i-video.html> [Accessed: 10.03.2022]. [in Ukrainian].
- MKIP ta mizhnarodni kolehy obhovoryly fiksatsiiu voiennykh zlochyniv proty kulturnoi spadshchyny. (2023). [MKIP and international colleagues discussed recording war crimes against cultural heritage]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3716202-mkip-ta-mizhnarodni-kolegi-obgovoryli-fiksatsiu-voennih-zlociniv-proti-kulturnoi-spadsini.html> [Accessed: 04.06.2023]. [in Ukrainian].
- Na vidnovlennia Muzeiu Skovorody na Kharkivshchyni vidkryly fond dlia zboru koshtiv. (2022). [A fund was opened to collect funds for the restoration of the Skovoroda Museum in Kharkiv region]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3493395-na-vidnovlennia-muzeu-skovo-rod-na-harkivsini-vidkrili-fond-dla-zboru-kostiv-tkacenko.html> [Accessed: 28.05.2022]. [in Ukrainian].
- Na Donechchyni startuvav mystetskyi proiekt «Kulturnyi front». (2023). [Art project «Cultural Front» launched in Donetsk region]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3708709-na-doneccini-startuvav-misteckij-proekt-kulturnij-front-mkip.html> [Accessed: 15.05.2023]. [in Ukrainian].
- Nimechchyna vydilyt koshty na restavratsiiu Odeskoi filarmonii. (2022). [Germany will allocate funds for the restoration of the Odessa Philharmonic]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3501812-nimeccina-vidilit-kosti-na-restavraciu-odeskoi-filarmonii-tkacenko.html> [Accessed: 08.06.2022]. [in Ukrainian].

Pletsan, Kh. (2022). Kulturna spadshchyna Ukrainy u protydyi rashyzmu: vyklyky sohodennia u kulturno-kreatyvnomu prostori [The cultural heritage of Ukraine in the fight against racism: today's challenges in the cultural and creative space]. *Kulturna spadshchyna: innovatsiini pidkhody ta stalyyi rozvytok: Tezy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii*. Lviv, Ukraina, 9–10 veresnia 2022 r. Lviv, s. 81–87. [in Ukrainian].

Polshcha hotova na chas viiny pryiniaty na zberihannia kulturni tsinnosti z Ukrainy. (2022). [Poland is ready to take cultural values from Ukraine for safekeeping during the war]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3645254-polsa-gotova-na-cas-vijni-prijnati-na-zberiganna-kulturni-cinnosti-z-ukraini.html> [Accessed: 27.12.2022]. [in Ukrainian].

Pro okhoronu kulturnoi spadshchyny [On the protection of cultural heritage]: Zakon Ukrainy vid 08.06.2000 № 1805-III. (2000). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy*. № 27, Art. 333. [in Ukrainian].

Startuvav konkurs khudozhnikh proektiv, prysviachenyi osmyslenniu viiny v Ukraini. (2023). [The competition of art projects dedicated to understanding the war in Ukraine has started]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3716328-startuvav-konkurs-hudozhnih-proektiv-prisvacenij-osmyslennu-vijni-v-ukraini-mkip.html> [Accessed: 07.06.2023]. [in Ukrainian].

Tkachenko, O. (2022a). Ofis YuNESKO u Kyievi maie vidkrytysia do kintsia 2022 roku [The UNESCO office in Kyiv should open by the end of 2022]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-kyiv/3586301-ofis-unesko-u-kievi-mae-vid-krytysia-do-kinca-roku-tkachenko.html> [дата. зверн.: 10.10.2022]. [in Ukrainian].

Tkachenko, O. (2022b). Ukraina rozrahovuiie na kompleksnu prohramu dopomohy vid YuNESKO [Ukraine is counting on a comprehensive assistance program from UNESCO]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3633259-ukraina-rozrahovuiie-na-kompleksnu-programu-dopomogi-vid-unesko-tkachenko.html> [Accessed: 14.12.2022]. [in Ukrainian].

Tkachenko, O. (2023). MKIP rozrahovuiie na spivpratsiu z OAE u zberezheni kulturnoi spadshchyny [MKIP is counting on cooperation with the UAE in the preservation of cultural heritage]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3704679-mkip-rozrahovuiie-na-spivpracu-z-oae-u-zberezheni-kulturnoi-spadsini-tkachenko.html> [Accessed: 10.05.2023]. [in Ukrainian].

Tkachenko zaklykav yevropeiski krainy obiednatys dlia zakhystu ukrainskoi kulturnoi spadshchyny. (2022). [Tkachenko called on European countries to unite to protect Ukrainian cultural heritage]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3586800-tkachenko-zaklykav-evropejski-kraini-obednatys-dlia-zahystu-ukrainskoi-kulturnoi-spadsini.html> [Accessed: 06.10.2022]. [in Ukrainian].

Tkachenko obhovoryv iz predstavnykamy OVA vidnovlennia obektiv kulturnoi infrastruktury. (2023). [Tkachenko discussed restoration of cultural infrastructure objects with representatives of OVA]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3719667-tkachenko-obgovoriv-iz-predstavnikami-ova-vidnovlennia-obektiv-kulturnoi-infrastruktury.html> [Accessed: 08.06.2023]. [in Ukrainian].

Ukrainskyi derzhavnyi instytut kulturnoi spadshchyny. (2022). [Ukrainian State Institute of Cultural Heritage]. URL: <https://www.spadshina.org.ua/> [Accessed: 12.10.2022]. [in Ukrainian].

U Komiteti z pytan biudzhetu zaklykaiut doluchatysia do vidnovlennia ukrainskoi kulturnoi spadshchyny. (2022). [The Budget Committee calls for participation in the restoration of Ukrainian cultural heritage]. URL: <http://www.golos.com.ua/article/359999> [Accessed: 15.05.2022]. [in Ukrainian].

U Kopenhaheni za pidtrymky Minoborony prokhodiat blahodiini Ukrainski vechory. (2023). [Charity Ukrainian evenings are held in Copenhagen with the support of the Ministry of Defense]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3713617-u-kopengageni-za-pidtrimky-minoborony-prohodat-blagodijni-ukrainski-vecori.html> [Accessed: 25.05.2023]. [in Ukrainian].

Ukraina i Niderlandy posyliat spivpratsiu u haluzi tsyfrovizatsii kulturnoi spadshchyny. (2023). [Ukraine and the Netherlands will strengthen cooperation in the field of digitalization of cultural heritage]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3717579-ukraina-i-niderlandi-posilat-spivpracu-u-galuzi-cifrovizatsii-kulturnoi-spadsini.html> [Accessed: 04.06.2023]. [in Ukrainian].

U Lvovi vidkryiut kulturnyi tsentr YuNESKO. (2023). [A UNESCO cultural center will be opened in Lviv]. URL: https://zaxid.net/u_lvovi_vidkryiut_kulturniy_tsentr_yunesko_n1563814 [Accessed: 20.05.2023]. [in Ukrainian].

U Lvovi voseny vidkryietsia ofis YuNESKO. (2023). [A UNESCO office will open in Lviv in the fall]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3711069-u-lvovi-voseni-vidkryietsia-ofis-unesko.html> [Accessed: 20.05.2023]. [in Ukrainian].

YuNESKO vydiliae \$1,5 miliona na tsyfrovizatsiiu kulturnoi spadshchyny Ukrainy. (2023). [UNESCO allocates \$1.5 million for digitalization of cultural heritage of Ukraine]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3716647-unesko-vidilae-15-miljona-na-cifrovizaciu-kulturnoi-spadsini-ukraini.html> [Accessed: 05.06.2023]. [in Ukrainian].

YuNESKO prodovzhyt dopomahaty Ukraini u zberezheni y zakhysti kulturnoi spadshchyny. (2022). [UNESCO will continue to assist Ukraine in the preservation and protection of cultural heritage]. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3637172-unesko-prodovzit-dopomagati-ukraini-u-zberezenni-j-zahisti-kulturnoi-spadsini.html> [Accessed: 20.12.2022]. [in Ukrainian].

Paraskoviya DVORIANYN

PhD of Social Communications,

Ivan Franko National University of Lviv

(Lviv, Ukraine)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7858-3563>

HISTORICAL AND MONUMENTAL ANALYSIS OF PUBLIC AND STATE INITIATIVES FOR THE PRESERVATION AND DEVELOPMENT OF CULTURAL HERITAGE IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The article provides an overview of the current legislation of Ukraine on the protection and preservation of cultural heritage in order to determine the powers of state and public institutions to protect it in wartime. The main state and public initiatives, which are carried out by joint efforts in the circumstances of ongoing military battles, are considered: relocation of movable monuments to safer territories; construction of protective structures; formation of charitable funds for the collection of financial donations for the development of culture; conclusion of projects for the preservation and reconstruction of cultural heritage; holding information events on the world cultural front; expanding cultural sanctions; verification and re-inventory of monuments; creating a single information platform; developing a strategy for rebuilding cultural infrastructure; launching the international project “Postcards from Ukraine”; creating a chatbot “Ruined Heritage”; involving volunteers and patrons to implement creative projects; create a museum crisis fund; conclude a program for the protection and development of Ukrainian culture.

In the latest conditions of war and martial law, it is necessary not only to review the visions established over the years regarding the realization of basic needs that create the basic foundation for the existence of the cultural sphere of Ukrainian society, but also to actively search for ways to preserve and protect cultural heritage objects that are in a risk group, that is subject to destruction. With the beginning of the large-scale invasion of russia, the number of public activists who care about the further fate of the objects of cultural heritage of Ukraine did not decrease, but on the contrary increased. However, there are still significant gaps at the legislative level that require detailing and specification. In particular, in the Ukrainian monument protection legislation, it is necessary to expand the possibilities and methods of protection of cultural heritage by public activists. It is necessary to think over the forms of control of their activities in order to achieve a common goal, which is seen in the preservation and protection of cultural heritage and the involvement of its creative potential in the progressive development of Ukrainian culture. The cultural front plays an important role in the victory of the Ukrainian people. After all, it is the cultural heritage that reflects the main cultural identity of the nation, its history, customs and traditions, and the general ethno-cultural identity.

Keywords: *war; cultural heritage; public organizations, state institutions, projects.*